

ימי הביניים ולציורי ילדים. כל ציור מורכב ממערכת תמונות בודדות או תמונה אחת הקשורה בתולדות חייה. לעיתים מזכירה מערכת התמונות השונות, הנמצאת בציור אחד, גישה קולנועית. בציור המתאר את האהבה שבין הציירת ובין אמה החורגת, מופיעה סדרת תמונות, שבכולן יושבת האם על מיטת הבת ובכל תמונה אפשר להבחין באם המתקרבת יותר ויותר אל הבת, עד שלבסוף היא אווזת את הבת בזרועותיה. מעבר לתיאור הגראפי, אפשר למצוא ביומן מוזר זה גם את יחסה והבנתה אל החוויות שנתנסתה בילדותה. אינטרפרטציה זו מופיעה ע"י עצם העימוד הצורני, בחירת הצבעים ובחירת הפרטים המצויירים. אפשר לומר, שיחסה של שרלוט סלומון אל חוויות ילדותה הוא אדולסנטי, אם לא ממש ילדותי. הרגשות הם ראשוניים, תמימים ואפילו פשטניים. פרימיטיביזם זה יש לו צד חיובי בכך שהוא יוצא מן הלב וגם נכנס אל הלב. אך מבחינה אמנותית מסתכן האמן בתצוגת עולם פשטני וילדותי מדי. גם בציור ילדים ממש אפשר למצוא ערכים רגשיים של הילד המצייר ואפילו ערכים פלסטיים, אך אין זו עדיין אמנות מעמיקה ורבת רבדים. ציורה של שרלוט סלומון אינו ממש ילדותי, אך כאמור מבחינת תפיסת עולם הוא בפירוש "נערותי". דומה כאילו נהפכה ההזדהות הפנימית של הציירת עם רחשי ילדותה לזהות ממש, בלי לזואי ההסתכלות המעמיקה של האדם הבוגר.

שלמה ויתקין

"תערוכות בתל-אביב" / הארץ / 6.5.62 / תע' יחיד / בית צבי / רמת-גן

לשלמה ויתקין יש מסורת מכובדת של פעילות ציורית. הוא סיים את לימודיו ב"בצלאל" בירושלים, השתתף בתערוכות ובתצוגות רבות וכן שימש מורה בבית הספר שבו למד. השנים שעשה ויתקין ב"בצלאל", נותנות אותותיהן גם בתערוכתו הנוכחית, בעיקר בסגנון הרישום. למען הדיוק, יש לציין שסגנון רישום זה, שחותם "בצלאל" טבוע בו, אינו מופיע כאן משום שויתקין לא השכיל להשתחרר משנות לימודיו, אלא להיפך, בשנות לימודיו יצר, יחד עם חבריו אריכא ופוגץ ומורם מרדכי ארדון, את הסגנון הרישומי הווירטואוזי-אינטלקטואלי המבצבץ מעבודותיהם של רבים מתלמידי "בצלאל" המאוחרים יותר. חשיבותו של רישום זה היא ראשונה במעלה בציורו של ויתקין. ייתכן שלעין בלתי מאומנת יהיה קשה להבחין בכך, אך עובדה היא כי ציורו של ויתקין בנוי על רישום פיגורטיבי מסוגן, המהווה את הבסיס להתפתחות הצבעונית הקרובה להפשטה. לשם הבנה מלאה יותר, כדאי לעקוב אחרי שלבי ההתפתחות שבכל ציור. בשלב הראשון, וישם ויתקין רישום פיגורטיבי מסוגן, שהאלמנטים האופייניים לו הם הקווים האנכיים עם נטייה קלה לאלכסון והקשתות האופקיות שפתחן פונה מעלה. כאשר הנושא הוא נוף, מאזן ויתקין את קווי הרישום ומקבל מערך רישומי מדויק למדי וסטאטי באופיו. כאשר הנושא הוא אדם או סוס, מופיעה הג'סטטה הדרמטית דרך הרישום, בדומה לאופי כל הקבוצה הבצלאלית המוקדמת שהוזכרה לעיל.

256

בשלב השני בונה ויתקין מערך כתמי-צבעוני מעל לרישום. מערך צבעוני זה מתייחס לרישום כאל קואורדינטות צורניות בלבד. הצבע אינו מדגיש את התוכן של הג'סטטה הדרמטית הנובע מהרישום, אלא נבנה בצורה כמעט קונסטרוקטיבית לגמרי. לפרקים, מופיע גם שלב שלישי, בו מחזק ויתקין את הרישום התחתי, שלעיתים נטשטש מעט תוך כדי תהליך הנחת הכתם הצבעוני. משום כך, מתהווה מעין "פיצול אישיות" קטן בציור עצמו. מצד אחד בא הרישום, שהוא כאמור פיגורטיבי מסוגן עם נטייה לעימוד דרמטי כמעט אקספרסיוניסטי, ומצד שני כתמים צבעוניים, המונחים בנטייה להפשטה קונסטרוקטיביסטית. לעיתים, נוצר פער בין שתי גישות אלה, כמו בציור "קבוצה" בו ערוכים הכתמים במבנה המובן רק מתוקף הרישום הפיגורטיבי שמתחתיו, ולא כמבנים עצמאיים. גם בציוריו הטובים ביותר של ויתקין כמו "סוס ורוכבו" ו"ראש", נוצרים מבנים שהתפתחות הכתם בתוכם היא בעלת הגיון צורני-מופשט, ואילו המבנה כולו מפתיע בצורה פיגורטיבית.

לשלמה ויתקין יש סגנון אישי מגובש למדי ויכולת טכנית ברורה. הסתירה הפנימית היא בתפיסה ולא בביצוע, שהוא ציורי ומשכנע. סולם הצבעים של ויתקין הוא תרבותי ואסתטי וצומח ממשפחות צבעים בעלות התפתחות הגיונית ואורגנית. כל זמן שלא יתגבר ויתקין על הסתירה הפנימית שבתפיסה, יישארו ציוריו על דרג אסתטי ודקורטיבי בלבד.

משה מוקדי

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 18.5.62 / תע' יחיד / 'רטרוספקטיבה' / מוזיאון תל-אביב

תערוכתו הרטרוספקטיבית של משה מוקדי מקיפה 42 שנות ציור וכוללת למעלה מ-110 יצירות של אמן זה.

בתערוכה אפשר למצוא שלוש תקופות חשובות ביצירתו של מוקדי. הראשונה, שנמשכה מ-1920 ועד 1926 מהווה גישושי דרך ראשונים של אמן צעיר, התוהה על הזרמים האונגרדיים של אז ונוהג בהשראת ריבראק, שאגאל והפרימיטיביסטים שפעלו בארץ. עם ביקורו של מוקדי בפאריס בשנת 1927, נפגש באקספרסיוניזם של אסקולת פאריס ומגבש סגנון ציור אישי ובעל ייחוד במסגרת זו. סגנון זה שונה בפיוטיותו ובעידונו הבלתי רגיל מהאקספרסיוניזם הרגיל של אסקולת פאריס, שנציגיו הבולטים הם חיים סוטין ואמדיאו מודיליאני.

מוקדי מעלה בשנים 1928-1957 ציורים הנותנים ביטוי לעולם פיוטי של דמדומים ומקסם, בו נוגחות דמויות מהורהרות מחלל צבעוני ואפל ומתבוננות בעיניים עמוקות, המופנות פנימה, אל המציאות המזוהה והדמיונית האופפת אותו וכאילו עוברת בתוך תוכן.

257

דמויותיו של מוקדי מתקופה זו, כאילו נעשו לא מחומר, אלא מאור שברירי ושקוף הנוגה בזוהר כהה ומשרה אווירת בדידות ותוגה. הדמויות הבלתי חומריות מנותקות כאילו מהעולם החיצוני ופונות לתוך עצמן, לעולם אגדה פיוטי מלא כיסופים והתפעמות שקטה והוגה.